



Research Articles

Guidelines for Developing Local Governance to Integrate with Islamic Models in the Southern Border Provinces

แนวทางการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการอิสลามเพื่อ
บูรณาการกับรูปแบบอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

อาชีวะห์ ลือจี้^{1*}, อาหมัดอุมาร์ จะปะเกีย², अब्दुलเลาะ อูมา³, अब्दुลอาชี กะลูปะ⁴

Asiyah Luengi^{1*}, Ahmad Umar Japakia², Abdullah Uma³,

Abdul Aziz Kalupae⁴

1. คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
2. คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
3. คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
4. คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

1. Faculty of Arts and Social Sciences, Fatoni University. Thailand. **Email:** asiyahluengi02@gmail.com

2. Faculty of Arts and Social Sciences, Fatoni University. Thailand. **Email:** ahmad_Ja@gmail.com

3. Faculty of Arts and Social Sciences, Fatoni University. Thailand. **Email:** abdullah_uma@gmail.com

4. Faculty of Arts and Social Sciences, Fatoni University. Thailand. **Email:** abdul_kal@hotmail.com

***Corresponding Author E-mail:** asiyahluengi02@gmail.com

Received: April 17, 2026; Revised: June 10, 2026; Accepted: August 15, 2026

Abstract

This research on approaches to developing local governance consistent with Islamic principles for integration with the Islamic model in the southern border provinces aims to study and propose guidelines for developing local governance that are consistent with Islamic principles and for integration with the Islamic model in the southern border provinces. In line with the religious, cultural, and lifestyle context of the people in Yala, Pattani, and Narathiwat provinces, areas with a distinct Muslim identity, this research is a documentary study using content analysis, drawing upon related concepts, theories, and research.

The research results found that: Guidelines for the development of local governance should be implemented in an integrated manner between Islamic principles and modern public administration, consisting of (1) developing the structure of local government



organizations to be flexible and consistent with the specific context of the area, and (2) applying Islamic principles such as Shura, justice, and morality in the administration process. (3) Application of Islamic principles within the framework of state law, especially in the areas of education, religion and culture; (4) Promotion of participation of the people, religious leaders and community leaders; (5) Strengthening peace and understanding in multicultural society; and (6) Development of the potential of local personnel to have knowledge in both administration and Islamic principles. By integrating Islamic principles into local governance, a suitable approach for the context of the southern border provinces can be used as a framework for developing management models that align with the region's identity, leading to lasting justice, trust, and peace.

Keywords: Local Government, Islamic Principles, Integration, Southern Border Provinces

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการอิสลามเพื่อบูรณาการกับรูปแบบอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์ศึกษาและเสนอแนวทางการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม เพื่อบูรณาการกับรูปแบบอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สอดคล้องกับบริบททางศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์มุสลิมอย่างชัดเจน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นควรดำเนินการในลักษณะบูรณาการระหว่างหลักการอิสลามกับการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ ประกอบด้วย (1) การพัฒนาโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ (2) การนำหลักการอิสลาม เช่น ชูรอความยุติธรรม และคุณธรรม มาใช้ในกระบวนการบริหาร (3) การประยุกต์ใช้หลักการอิสลามภายใต้กรอบกฎหมายของรัฐ โดยเฉพาะด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชน (5) การเสริมสร้างสันติสุขและความเข้าใจในสังคมพหุวัฒนธรรม และ (6) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นให้มีความรู้ทั้งด้านการบริหารและหลักการอิสลาม โดยการนำการบูรณาการหลักการอิสลามกับการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของพื้นที่ อันจะนำไปสู่ความยุติธรรม ความไว้วางใจ และสันติสุขอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การปกครองส่วนท้องถิ่น, หลักการอิสลาม, การบูรณาการ, จังหวัดชายแดนภาคใต้



บทนำ

พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และ จังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศาสนา โดยประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและดำรงชีวิตตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด ซึ่งส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิต การศึกษา และการจัดการชุมชนจึงมีอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นของประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564; ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2565) การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับพื้นที่ โดยอาศัยหลักการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งมุ่งเน้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ (โกวิทย์ พวงงาม, 2562) อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในทางปฏิบัติยังคงมีลักษณะรวมศูนย์ในเชิงนโยบายและโครงสร้าง ทำให้การบริหารจัดการในบางพื้นที่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของประชาชนได้อย่างแท้จริง

ในบริบทของสังคมมุสลิม การดำเนินชีวิตและการบริหารจัดการชุมชนที่มีความเชื่อมโยงกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างใกล้ชิด เช่น หลักเตาฮีด (Tawhid) ซึ่งเน้นความเป็นเอกภาพของพระเจ้า หลักอาดับ (Adab) ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม และหลักความยุติธรรม (Adl) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม (Wan Mohd Nor Wan Daud, 2021) ดังนั้น การพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงการบูรณาการหลักการอิสลามเข้ากับระบบการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชน จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ยังขาดรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถบูรณาการหลักการอิสลามเข้ากับระบบการบริหารของรัฐได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การจัดบริการสาธารณะในบางด้าน เช่น การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562; กระทรวงมหาดไทย, 2564) นอกจากนี้ พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังต้องเผชิญกับปัญหาความไม่สงบและความเปราะบางทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากความไม่เข้าใจในบริบททางวัฒนธรรมและศาสนา รวมถึงการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนา (ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, 2565) ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักอิสลามจึงอาจเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐและประชาชน และส่งเสริมสันติสุขในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาแนวทางการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อบูรณาการกับรูปแบบอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยจะช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการออกแบบรูปแบบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทพหุวัฒนธรรม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง และสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่



วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเสนอแนวทางการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม เพื่อบูรณาการกับรูปแบบอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการปกครองในอิสลาม

อับดุลอาซิ กะลุแป และคณะ (2561 : 35-38) ได้อธิบายการเมืองการปกครองในอิสลามประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้ 1. ความเชื่อในเอกภพของอัลลอฮ์ (เตาฮีด) หมายถึง มุสลิมต้องเชื่อว่าอัลลอฮ์มีเพียงองค์เดียวที่มีสิทธิในการวางกฎระเบียบต่าง ๆ ให้ปฏิบัติ ไม่มีผู้ใดมีสิทธิในการตัดสินใจร่วมกับพระองค์ 2. สารสร์แห่งนบีมุฮัมมัด (ซ.ล) (รียาสะฮ์) เชื่อว่านบีมุฮัมมัด (ซ.ล) คือ ต้นแบบสำหรับการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์ของมุสลิม และประสบความสำเร็จ มุสลิมจะต้องศึกษาและปฏิบัติตามวิธีการดำเนินชีวิตซึ่งนบีมุฮัมมัด (ศอลฯ) อย่างครบสมบูรณ์ 3. การเป็นตัวแทนของอัลลอฮ์ (คิลาฟะฮ์) หมายถึง การใช้อำนาจในการเมืองการปกครอง มุสลิมต้องปฏิบัติในฐานะเป็นผู้แทนเท่านั้น ไม่ได้มีกรรมสิทธิ์ที่สมบูรณ์ จึงไม่มีสิทธิปฏิบัติตามอำเภอใจ มุสลิมจึงสามารถบริหารบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความยุติธรรมอย่างแท้จริง

การปกครองในสมัยท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล) การปกครองในสมัยท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล) เป็นรากฐานสำคัญของการปกครองอิสลาม โดยมีลักษณะเฉพาะที่ผสมผสานระหว่างศาสนา การเมือง และสังคมเข้าไว้ด้วยกันอย่างสมดุล ท่านนบี (ซ.ล) ทำหน้าที่ทั้งศาสนทูต (รอซูล) ผู้นำศาสนา และผู้นำรัฐของชุมชนมุสลิม โดยการปกครองตั้งอยู่บนหลักวะฮียู จากอัลลอฮ์ (ซ.บ) เป็นแก่นสำคัญของความหมายว่า ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเชื่อฟังอัลลอฮ์ และเชื่อฟังรอซูลเถิด และผู้ปกครองในหมู่พวกเจ้าด้วย แต่ถ้าพวกเจ้าขัดแย้งกันในเรื่องใด ก็จงนำสิ่งนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์ และรอซูล หากพวกเจ้าศรัทธาต่ออัลลอฮ์และวันปรโลก นั้นแหละเป็นสิ่งที่ดียิ่ง และเป็นการกลับไป ที่สวยงามยิ่ง” (สุเราะห์อันนิซาอ, 59) จากอายะห์ดังกล่าวซึ่งป็นรากฐานของการปกครองอิสลามที่กำหนดให้การเชื่อฟังผู้ปกครองนั้นต้องอยู่ภายใต้กรอบการเชื่อฟังอัลลอฮ์และรอซูล และการใช้คัมภีร์อัลกุรอานกับซุนนะฮ์เป็นบรรทัดฐานสูงสุดในการแก้ไขความขัดแย้ง ด้านการบริหาร ท่านนบี (ซ.ล) ได้แต่งตั้งผู้แทนหรือผู้ว่าการในพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เก็บซะกาตและผู้พิพากษาในบางกรณี แสดงให้เห็นถึงการเริ่มต้นของระบบการบริหารรัฐอย่างเป็นรูปธรรม (Kennedy, 2004) จากการปกครองในสมัยท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล) ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การปกครองของท่านนั้นเป็นแบบอย่างของการปกครองอิสลามที่ตั้งอยู่บนหลักศรัทธา ความยุติธรรม การปรึกษาหารือ และคุณธรรม ซึ่งกลายเป็นต้นแบบให้การปกครองในยุคคอลีฟะฮ์ต่อมา การปกครองในสมัยเคาะลีฟะฮ์ อรริซดีน (ค.ศ. 632-661) การปกครองในสมัยเคาะลีฟะฮ์ อรริซดีน เป็นช่วงเวลา



สำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์การเมืองอิสลาม เนื่องจากการสืบทอดอำนาจภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล) โดยยี่ดมั่นอัลกุรอาน ซุนนะฮ์ และหลักชุรอ (การปรึกษาหารือ) เป็นรากฐานของการบริหารรัฐ ทั้งยังเน้นความยุติธรรม ความรับผิดชอบ และศีลธรรมของผู้นำ

การปกครองในสมัยเคาะลีฟะฮ์ - อับูบักร อัศ-ศิดดีก (ร.ฎ.) ทรงมุ่งรักษาความเป็นเอกภาพของรัฐอิสลามภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของท่านนบี (ช.ล) โดยปราบปรามการกบฏและการปฏิเสธชะกาต (สงครามริดตะฮ์) ถือเป็นการยืนยันอำนาจรัฐและหลักนิติธรรมทางศาสนา (Ibn Khaldun, 2005) อุมัร อิบน์ อัล-ค็อฏฏอบ (ร.ฎ.) สมัยของท่านถือเป็นยุคพัฒนาระบบการบริหารรัฐอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดตั้งจังหวัด ระบบศาล บัณฑุกฎ และการเงินการคลังของรัฐ ท่านเป็นแบบอย่างของผู้นำที่เคร่งครัดในความยุติธรรม (Hitti, 2002) อุซมาน อิบน์ อฟฟาน (ร.ฎ.) มีการขยายอาณาเขตของรัฐอิสลามอย่างกว้างขวาง และมีบทบาทสำคัญในการรวบรวมอัลกุรอานฉบับมาตรฐาน อย่างไรก็ตาม ปัญหาการบริหารและความไม่พอใจทางการเมืองนำไปสู่ความขัดแย้งภายใน (Esposito, 2004) และถูกมองว่าไม่เหมาะสมในสายตาของประชาชนบางกลุ่ม นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความไม่พอใจทางการเมือง ปัญหาเหล่านี้กลายเป็น ความขัดแย้งภายใน (ฟิตนะฮ์) บันทอนความ เป็นเอกภาพของอุมมะฮ์ และในที่สุดนำไปสู่เหตุการณ์ร้ายแรงในช่วงปลายรัชสมัยของท่าน สมัยของท่านอุซมาน (ร.ฎ.) เป็นช่วงที่รัฐอิสลามรุ่งเรืองและมีผลงานยิ่งใหญ่ด้านศาสนา แต่ขณะเดียวกันก็เผชิญความท้าทายด้านการบริหารและการเมืองจากการขยายตัวของรัฐอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นบทเรียนสำคัญทางประวัติศาสตร์การปกครองอิสลาม อะลี อิบน์ อับีฏอลิบ (ร.ฎ.) การปกครองในสมัยของท่านเผชิญความแตกแยกและฟิตนะฮ์ภายในอุมมะฮ์ ท่านยืนหยัดในหลักความยุติธรรมและศีลธรรมทางการเมือง แม้จะอยู่ในภาวะวิกฤต ในสมัยของท่าน เนื่องจากการเน้นว่าการปกครองต้องตั้งอยู่บนความถูกต้องตามศาสนา ไม่ใช่ผลประโยชน์ทางการเมือง และปฏิบัติต่อทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม และท่านยังย้ำถึงคุณค่าของศีลธรรม ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อผู้นำ ซึ่งยุคเคาะลีฟะฮ์ทั้ง 4 เป็นช่วงสำคัญของการวางรากฐานรัฐอิสลาม ทั้งด้านเอกภาพ การบริหารจัดการ ความยุติธรรม และศีลธรรมทางการเมือง ขณะเดียวกันก็สะท้อนความท้าทายจากการขยายตัวของรัฐและความขัดแย้งภายใน ซึ่งเป็นบทเรียนสำคัญทางการปกครองอิสลามในเวลาต่อมา

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นเป็นรูปแบบการจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่นที่ รัฐส่วนกลางยังคงมีบทบาทสำคัญในการกำกับ ควบคุม และชี้นำทิศทางการบริหาร ขณะที่องค์กรปกครองท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่บางประการในการบริหารจัดการกิจการของตนเองภายใต้กรอบกฎหมายและนโยบายของรัฐส่วนกลาง การปกครองลักษณะนี้จึงอยู่กึ่งกลางระหว่างการปกครองแบบรวมศูนย์ (centralization) และการกระจายอำนาจอย่างเต็มรูปแบบ (decentralization) เอ็ม เอ มุตตอลิบ และโมฮัมหมัด อัคบาร์ อาลี ข่าน (M.A. Muttalib and Mohd, Akbar Ali Khan, 1982 : 2-19 ; อังในบูฆอรียะฮ์, 2550 : 13-14) ให้ความหมายการปกครองท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับ



มิติต่าง ๆ หลายมิติ ประกอบด้วย 1) มิติทางสังคม (Social Dimension) 2) มิติทางเศรษฐกิจ (Economic Dimension) 3) มิติทางภูมิศาสตร์ (Geographic Dimension) 4) มิติทางกฎหมาย (Legal Dimension) 5) มิติทางการเมือง (Political Dimension) 6) มิติทางการบริหาร (Administrative Dimension)

ซึ่งกระบวนการบริหารจัดการพื้นที่ที่มีลักษณะบูรณาการหลายมิติ โดยมีได้จำกัดอยู่เพียงการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงมิติทางสังคมที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มิติทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการจัดสรรทรัพยากร มิติทางภูมิศาสตร์ที่คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ มิติทางกฎหมายที่อยู่ภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย มิติทางการเมืองที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และมิติทางการบริหารที่เน้นประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ดังนั้น การปกครองท้องถิ่นจึงเป็นระบบที่ต้องดำเนินการอย่างสอดคล้องประสานในทุกมิติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ คือ การออกแบบการปกครองท้องถิ่นที่ต่างจากแบบทั่วไป เพื่อให้สอดคล้องกับ บริบทและความสำคัญเฉพาะพื้นที่ โดยเน้นการกระจายอำนาจ อิสระในการบริหาร และการมีส่วนร่วมของประชาชน วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ (2557 : 35) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ เพื่อให้การปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านั้นมีความสามารถในการรับผิดชอบภารกิจพิเศษเฉพาะพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งเนื้อหาในส่วนนี้จะกล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานที่ใช้สำหรับการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ 4 แนวคิดหลัก ประกอบด้วย

1. แนวคิดความจำเพาะของพื้นที่ท้องถิ่น มีฐานคิดจากการคำนึงถึงความเหมาะสมในการออกแบบโครงสร้างสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในแต่ละพื้นที่

2. แนวคิดเรื่องเริ่มต้นที่ท้องถิ่น (Subsidiarity) มีฐานมาจากการเคารพต่อปัญหาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในแต่ละพื้นที่ เพื่อความสามารถในการแสวงหาแนวทางสำหรับแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล, 2559 : 32-52)

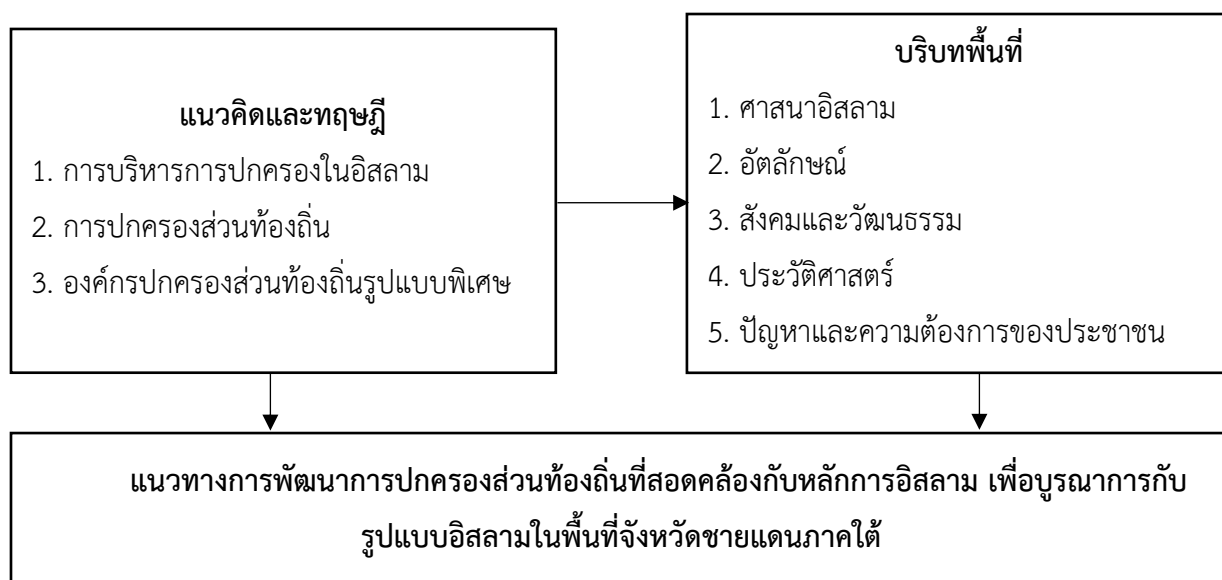
3. แนวคิดเรื่องความเป็นอิสระของท้องถิ่น (Local Autonomy) เป็นแนวคิดที่ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้พื้นที่อย่างเป็นอิสระ มีหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ (1) การผ่อนปรนการควบคุมที่เคร่งครัด กล่าวคือ รัฐบาลกลางจำเป็นต้องกำหนดหลักการที่เหมาะสมสำหรับการบริหารงานท้องถิ่นท้องถิ่น (2) อิสระจากการครอบงำของเครือข่ายการเมืองระดับชาติ กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นอิสระจากการครอบงำของพรรคการเมือง

4. แนวคิดการกระจายอำนาจแบบอสมมาตร (Asymmetric Decentralization) ซึ่งเป็นแนวคิดซึ่งท้าทายต่อการออกแบบโครงสร้างหรือการจัดระเบียบเชิงสถาบันแบบเดิม เพื่อการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้



หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการกิจทางด้านการปกครอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ เป็นการออกแบบการปกครองที่แตกต่างจากรูปแบบทั่วไป โดยมุ่งให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ เน้นการกระจายอำนาจ ความเป็นอิสระในการบริหาร และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้สามารถจัดการปัญหาและพัฒนาพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม และยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การบริหารท้องถิ่นมีความยืดหยุ่น ตอบสนองต่อบริบทเฉพาะ และส่งเสริมการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

กรอบแนวคิดการวิจัย



แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ควบคู่กับการสังเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Synthesis) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การเตรียมข้อมูล (Data Preparation) ผู้วิจัยรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และเอกสารทางวิชาการด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นและหลักการอิสลาม จากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ก่อนนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์



2) การกำหนดกรอบการวิเคราะห์ (Analytical Framework) ผู้วิจัยกำหนดกรอบการวิเคราะห์โดยอาศัยประเด็นสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ สภาพปัจจุบันของการปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน หลักการอิสลามที่สามารถนำมาบูรณาการ เช่น หลักชुरอ (Shura) ความยุติธรรม (Adl) และหลักคุณธรรม (Akhlaq)

3) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยดำเนินการอ่านเอกสารอย่างเป็นระบบ แล้วทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorization) เข้ารหัสข้อมูล (Coding) ตามประเด็นที่กำหนดเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อหาความเหมือนและความแตกต่าง

4) การสังเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Synthesis) นำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญ โดยสรุปประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่พบร่วมกัน ระบุความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเชื่อมโยงหลักการอิสลามกับแนวคิดการปกครองส่วนท้องถิ่น และสร้างข้อสรุปเชิงแนวทาง (Guidelines) สำหรับการพัฒนา

5) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากเอกสารหลายแหล่ง รวมทั้งพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาในบริบทพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ

6) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้โดยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้วยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นสำคัญ ได้แก่ สภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนา เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างการปกครองส่วนท้องถิ่นกับหลักการอิสลาม และสังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ทั้งนี้ได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการเปรียบเทียบจากหลายแหล่งข้อมูล (Triangulation)

ผลการวิจัย

แนวทางการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ซึ่งมุ่งศึกษาและเสนอแนวทางการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม เพื่อบูรณาการให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาศัยการวิเคราะห์เอกสารและการสังเคราะห์เชิงประเด็น พบว่า แนวทางการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นควรมุ่งสู่รูปแบบการบริหารที่สามารถประสานหลักการบริหารภาครัฐสมัยใหม่เข้ากับหลักคุณธรรมและค่านิยมที่สอดคล้องกับบริบททางศาสนา สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ ทั้งนี้ ผลการสังเคราะห์สามารถจำแนกออกเป็น 6 ประเด็นสำคัญ ดังนี้



1. ด้านโครงสร้างและรูปแบบการปกครอง ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างและรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ โดยเฉพาะความหลากหลายด้านศาสนา วัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของประชาชน การออกแบบโครงสร้างการปกครองที่มีความยืดหยุ่นจึงมีความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษอาจเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการออกแบบกลไกการบริหารที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวควรอยู่ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศ

2. ด้านกระบวนการบริหารจัดการ ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการบริหารจัดการควรให้ความสำคัญกับหลักการอิสลามที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ โดยเฉพาะหลักชุรอ (Shūrā) ซึ่งเน้นการปรึกษาหารือและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หลักความยุติธรรม (Adl) ซึ่งให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมและความเสมอภาคในการใช้อำนาจและการจัดสรรทรัพยากร และหลักคุณธรรม (Akhlaq) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ จริยธรรม และความซื่อสัตย์ของผู้นำและบุคลากร หลักการดังกล่าวสามารถใช้เป็นกรอบเชิงคุณค่าในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ด้านกฎหมายและนโยบายสาธารณะ ผลการสังเคราะห์พบว่า การบูรณาการหลักการอิสลามเข้าสู่งานบริหารท้องถิ่นควรดำเนินการในประเด็นที่มีความสอดคล้องกับกฎหมายและนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน แนวทางดังกล่าวมิได้หมายถึงการแยกโครงสร้างการปกครองออกจากระบบกฎหมายของประเทศ หากแต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้สามารถสะท้อนอัตลักษณ์และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นภายใต้กรอบกฎหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น การกำหนดนโยบายจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลระหว่างการกระจายอำนาจ การคุ้มครองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการธำรงไว้ซึ่งเอกภาพของระบบกฎหมายและการบริหารราชการของรัฐ

4. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและการกำกับดูแลท้องถิ่น ผลการศึกษาชี้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นในบริบทของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยควรเปิดโอกาสให้ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ภาคประชาสังคม และประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ การดำเนินโครงการ ตลอดจนการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลไกดังกล่าวสอดคล้องกับสาระสำคัญของหลักชุรอที่ให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือและการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมีศักยภาพในการเสริมสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความไว้วางใจระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน

5. ด้านการพัฒนาสังคมและการเสริมสร้างสันติสุข ผลการสังเคราะห์พบว่า การนำหลักการอิสลามที่เน้นความยุติธรรม ความเมตตา ความรับผิดชอบต่อสังคม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการ



บริหารท้องถิ่น สามารถใช้เป็นกรอบในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนและระหว่างกลุ่มประชาชนที่มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการออกแบบนโยบายและบริการสาธารณะที่คำนึงถึงความแตกต่างของบริบททางศาสนาและวัฒนธรรม ผลการศึกษาจึงสะท้อนว่า การปกครองท้องถิ่นมิได้มีบทบาทเพียงด้านการจัดบริการสาธารณะเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการสร้างเงื่อนไขทางสังคมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความเข้าใจ การยอมรับความแตกต่าง และความเป็นธรรม

6. ด้านการพัฒนาศักยภาพผู้นำและบุคลากรท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จของการบูรณาการหลักการอิสลามเข้ากับการบริหารท้องถิ่นจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารสมาชิกสภาท้องถิ่น และบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยควรเสริมสร้างทั้งสมรรถนะด้านการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ ความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ ตลอดจนความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการอิสลามที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและธรรมาภิบาล การพัฒนาศักยภาพในลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้บุคลากรสามารถประยุกต์ใช้หลักการเชิงคุณค่ากับเครื่องมือและกระบวนการบริหารสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

โดยสรุป ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สะท้อนว่า แนวทางการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมุ่งสู่ รูปแบบการปกครองท้องถิ่นเชิงบูรณาการ (integrated local governance) ที่ประสานหลักการกระจายอำนาจและการบริหารภาครัฐสมัยใหม่เข้ากับหลักการสำคัญของอิสลาม ได้แก่ ชูรอ ความยุติธรรม และคุณธรรม ภายใต้กรอบกฎหมายของรัฐ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความยืดหยุ่นของโครงสร้างการปกครอง การมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารที่ยึดหลักความเป็นธรรม การคำนึงถึงอัตลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรม และการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรท้องถิ่น ดังนั้น ข้อค้นพบสำคัญของการศึกษามีได้เสนอให้หลักการอิสลามเข้ามาแทนที่ระบบการปกครองท้องถิ่นที่มีอยู่ หากแต่เสนอให้เกิดการ บูรณาการเชิงสถาบันและเชิงคุณค่า ระหว่างหลักการบริหารภาครัฐ หลักธรรมาภิบาล และหลักการอิสลามที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อันจะเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นที่มีความชอบธรรมทางสังคม ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้



อภิปรายผล

แนวทางการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการอิสลามเพื่อบูรณาการกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรดำเนินการในลักษณะบูรณาการระหว่างหลักการอิสลามกับแนวคิดการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรมเฉพาะ พบว่า โครงสร้างและรูปแบบการปกครองควรมีการพัฒนารูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีลักษณะยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ ควรยึดหลักการอิสลามเป็นฐานสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักการอิสลามในบางมิติที่สอดคล้องกับกฎหมายของรัฐ เช่น ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และจำเป็นต้องเปิดพื้นที่ให้ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไปเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ และการตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ เพื่อสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจ โดยการบูรณาการหลักอิสลามในการปกครองท้องถิ่นสามารถช่วยลดความขัดแย้ง เสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในพื้นที่ และมีการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารและบุคลากรท้องถิ่นให้มีความรู้ทั้งด้านการบริหารสมัยใหม่และหลักการอิสลาม เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ, 2557; ศุภสวัสดิ์ ชีवाल, 2559 กล่าวว่า การออกแบบโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ที่สอดคล้องกับแนวคิดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่เน้นความจำเพาะของพื้นที่และการกระจายอำนาจแบบอสมมาตร ซึ่งช่วยให้ท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการได้ตรงกับความต้องการของประชาชนมากขึ้น และมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจและหลัก Subsidiarity ที่เน้นการตัดสินใจในระดับพื้นที่โดยผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kennedy, 2004; Ibn Khaldun, 2005; Hitti, 2002 กล่าวว่า การนำหลักการอิสลาม เช่น หลักชुरอ (Shura) ความยุติธรรม (Adl) และคุณธรรม (Akhlaq) มาใช้ในการบริหารจัดการ สอดคล้องกับแนวคิดการปกครองอิสลามตั้งแต่สมัยท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) และยุคเคาะลีฟะฮ์ อรรีชีติน ที่เน้นความยุติธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบของผู้นำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wan Mohd Nor Wan Daud, 2021 กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญ เนื่องจากผู้บริหารจำเป็นต้องมีทั้งความรู้ด้านการบริหารและความเข้าใจในหลักการอิสลาม เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของการ สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562; กระทรวงมหาดไทย, 2564 กล่าวว่า การประยุกต์ใช้หลักการอิสลามภายใต้กรอบกฎหมายของรัฐ เป็นแนวทางที่ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างอัตลักษณ์ทางศาสนาและโครงสร้างรัฐสมัย

ใหม่ โดยเฉพาะในด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐที่เปิดโอกาสให้มีความยืดหยุ่นในพื้นที่

สรุป

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การบูรณาการหลักการอิสลามเข้ากับการบริหารปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความต้องการของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะการนำหลักความยุติธรรม ความรับผิดชอบ ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แนวทางดังกล่าวสามารถช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างประชาชนกับภาครัฐ ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนแนวทางดังกล่าวยังเผชิญข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างการบริหารที่ยังมีลักษณะรวมศูนย์ ความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย กลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ยังไม่เป็นเอกภาพ และความหลากหลายของมุมมองและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ข้อจำกัดเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการหลักการอิสลามกับการปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ควรดำเนินการในลักษณะการนำหลักการมาใช้โดยตรงเพียงอย่างเดียว แต่ควรพัฒนาให้เป็นกระบวนการบริหารที่เชื่อมโยงหลักคุณธรรมกับหลักธรรมาภิบาล การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบ

ในเชิงวิชาการ ผลการศึกษาจึงเสนอให้มองการบูรณาการหลักการอิสลามกับการบริหารท้องถิ่นในฐานะกรอบแนวคิดที่สามารถเชื่อมโยงมิติทางศาสนา สังคม และการบริหารภาครัฐเข้าด้วยกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือการสร้างความเป็นธรรม ความไว้วางใจ และความชอบธรรมในการบริหารพื้นที่ ทั้งนี้ การนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ควรคำนึงถึงบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ เปิดพื้นที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ผู้นำศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาระบบการบริหารที่มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และสนับสนุนการสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนในจังหวัดชายแดนภาคใต้



ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ควรส่งเสริมการบูรณาการหลักการอิสลาม ได้แก่ ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ การปรีชาหาหรือ และประโยชน์ส่วนรวม เข้ากับหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีความยืดหยุ่นในการบริหารและเปิดพื้นที่ให้ภาครัฐ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และประชาชนร่วมกำหนดนโยบายและแก้ไขปัญหาพื้นที่ อันจะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ ความชอบธรรม และสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ และพัฒนารูปแบบการบริหารท้องถิ่นที่บูรณาการหลักการอิสลามกับหลักธรรมาภิบาล รวมทั้งศึกษาผลต่อความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม และความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับภาครัฐ โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานและการศึกษาเชิงระยะยาว เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2564). *ข้อมูลและแนวทางการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นและการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). *การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- บุญอริ ยีหมะ. (2550). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ. (2557). *การศึกษาและรวบรวมตัวอย่างการบริหารจัดการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชน*. รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. (2565). *รายงานสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้*. ปัตตานี: ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้.
- ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2565). *ข้อมูลและรายงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้*. ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2562). *พลวัตการกระจายอำนาจในประเทศไทย จาก พ.ศ. 2535-2561*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). *กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการและการปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.



- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาส 4/2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). *กฎหมาย ระเบียบ หรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- อับดุลอาซิ กะลุแป และคณะ. (2561). *การสร้างคนของพรรคการเมือง Partai Keadilan Sejahtera (PKS) ในเมืองจาการ์ตาของประเทศอินโดนีเซีย*. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
- Esposito, John L. (Ed.). (2004). *The Oxford Dictionary of Islam*. New York: Oxford University Press.
- Hitti, Philip K. (2002). *History of the Arabs: From the Earliest Times to the Present*. Rev. 10th ed. New York: Palgrave Macmillan.
- Ibn Khaldun. (2005). *The Muqaddimah: An Introduction to History*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kennedy, H. (2004). *The Prophet and the Age of the Caliphates: The Islamic Near East from the Sixth to the Eleventh Century (2nd ed.)*. Harlow: Pearson/Longman.
- Muttalib, M. A., & Khan, Mohd. Akbar Ali. (1982). *Theory of Local Government*. New Delhi: Sterling Publishers.
- Wan Daud, W. M. N. (2021). *Educational Philosophy and Practice in Islam*. Kuala Lumpur: ISTAC.